Haraszti Miklós

A választói mozgalom üdvözlése

VISSZHANG - LXI. évfolyam, 18. szám, 2017. május 5.

Köszönöm Andor Mihály és Heindl Péter hozzászólását interjúmhoz (*A választóknak vissza kell kapniuk a hatalmat, ÉS,* 2017/13., márc. 31.). Örültem, hogy egyetértenek a választási rendszer megváltoztatásának szükségességével, s azzal is, hogy igazságos és szabad választásra korántsem csupán a 2018-as újabb, minden eddiginél katasztrofálisabb Fidesz-kétharmad elkerülése végett van szükség. (*ÉS,* 2017/16.)

Azonban kérdik, rá lehet-e, illetve rá kell-e venni a Fideszt egy 2018 előtti reformmegegyezésre, van-e ennek alternatívája.

Szemben a 2010-es választással, amely a rendszerváltáskor egyedül Magyarországon bevezetett aránytalan rendszer révén „csupán" igazságtalan volt, a 2014-es választás már szabad sem volt. A „nem-fair" választás termelte meg az „alkotmányos diktatúrát", az pedig a „nem-free" választást. Kiiktatták a szabad választás biztosítékait: a média szabadságát és a pártok egyenlő hozzáférését, a felügyeleti szervek semlegességét, a Választási Bizottság és az Alkotmánybíróság függetlenségét, az ügyészség pártatlanságát.

A szabad választáshoz nem vezet vissza más út, mint az igazságos választás. Csakis a túlhatalom lehetőségének megszüntetése, a pártok arányos képviselete fogja visszahozni a hatalommegosztás kényszerét. Enélkül a NER csak más színben támad fel újra.

Ezt a feladatot nem lehet elhalasztani a nem-fair és nem-szabad rendszerben állítólag kivívható győzelem utánra, és nem csak azért, mert nem is lesz ilyen „utána". A szabadság elhalasztása a szabadság meghalasztása. Ha nem most akarom, akkor nem is akarom.

Ez a válaszom Heindl Péternek, aki valamilyen keverék megoldásban bízik, más tiszteletre méltó főkkel, például Bokros Lajossal egyetemben. Szerintük először mégiscsak a mai rendszerben kellene győzni úgy, hogy 1) baltól jobbig minden ellenzéki párt összefog; 2) együtt kétharmados hatalmat nyernek; 3) azonban ez a győzelem csak 500 napra szólna, másfél évig sem kormányozni, sem veszekedni nem fognak, hanem rendszert váltanak; 4) végül megválnak a megszerzett abszolút hatalomtól, arányos rendben írnak ki választást.

Elvi hiba a halogatás újabb terve, de ez a terv (understatement következik) nem is eléggé egyszerű ahhoz, hogy esélye legyen. Még ha a pártok együtt prezentálnak is 200 olyan képviselőt, akik hajlandók önmaguk feloszlatása céljából beülni a parlamentbe, hogyan találnak kétharmadnyi szavazót, akik erre az ígéretre és az átmeneti politikusokra hajlandók szavazni, mindössze azért, hogy aztán ők maguk rövid idő múltán másodszor járuljanak az urnákhoz?

Andor Mihály az arányos rendszer kikényszeríthetőségének garanciáját keresi. Velem egyetértve véli, hogy az autokrácia elvetemültsége miatt ma már nem volna elegendő, ha az ellenzéki pártok együtt követelnék a választójogi reformot. De szerinte még az sem garancia a Fidesz reformba kényszerítésére, ha a pártok a választáson való részvételük elhalasztásával is hajlandók alátámasztani a követelést. Attól tart, hogy a Fidesz a bojkott ellenére végigmenne az egypárti parlamenthez vezető több hónapos úton, s sikeresen el is jutna oda.

Amikor mégis különleges mozgósító- és zsarolóerőt tulajdonítok a választási részvétel elhalasztásának, abból indulok ki, hogy az illiberális rendszer legitimitása, különösen az EU-n belül, éppen az egyetlen „meghagyott" demokratikus elemből, a sokpárti választásokból származik. Orbán tulajdonképpeni

hivatkozási alapja azonban nem pusztán a választás akármilyen kedvező eredménye, hanem a kormányzati stabilitás, amelyet viszont kizárólag a verseny megléte, majd az ellenzék parlamenti jelenléte garantál. Tudja, tudjuk tehát mi is, hogy nem kormányozhat a társadalom bojkottja közepette.

Orbánnak a kétharmad kell, a száz százalék neki nem jó. Tehát ha csata volna, a kétharmadtól féljünk, ne a száz százaléktól. Az eredmény ugyanaz, nevezetesen az abszolút hatalom, de az egypárti esetben legitimáció nélkül, amelytől megfosztva Orbán rendszere sem belföldön, sem külföldön nem áll meg.

Andor viszont abból indul ki, hogy a Fidesz eddig is büntetlenül túllépett minden határon. Mintha szerinte a Fidesz csodalény volna, amelyik nem is megbüntethető. Ez érthetetlen, hiszen a Fidesz büntetése már meg is történt, ha az összes párt fellép ellene, és kitart a követelése mellett. Andor valószínűleg éppen abban nem bízik, hogy a pártok képesek lennének kitartó ellenállásra, a fűtött irodák kockáztatására, konfliktus vállalására, és persze ráadásul közösen.

Ez az utóbbi aggodalom bizony jogos a pártjaink mai állapotában. Nem bíznak magukban. Talán attól tartanak, hogy nem bátornak, hanem éppen gyávának látszanak, ha nyilvánosan számot vetnek a rendelkezésükre álló eszközök elégtelenségével.

Ha csak a pártoknak javasolgatjuk, hogy mentsék meg magukat, könnyen gondolatkísérletek vitája marad az egész reform, meg hogy hatna-e a bojkott fenyegetése a Fideszre, s hogy akarhat-e Orbán verseny nélkül „megválasztott” vezető lenni.

Éppen ezért fogadtam megkönnyebbült örömmel a Gulyás Márton meghirdette választói reformmozgalmat. Amikor kifejlődik, ez léphet túl az absztrakt félelmek és bizakodások vitáján. A választójogi reform a pártok és a szakértők légüres terében marad, amíg „csupán” a pártok valós érdekeire és jogaira támaszkodik. A pártok akkor fognak megmozdulni még a saját érdekükben is, ha előbb a választóik számára válik magától értetődővé, hogy nincs idő várni, és nincs mire várni.

A választóknak kell visszautasítaniuk a mai rendszerben elérhető győzelem ámítását. A választóknak kell megnyugtatniuk pártjaikat, hogy nem pótcselekvés a rendszer csapdájának leleplezése, épp úgy, ahogyan nem volt pótcselekvés a kvótanépszavazás bojkottja vagy a NOlimpia aláírásgyűjtése sem. Ezek a mozgalmak bebizonyították, a pártoknak nem azt kell várniuk, hogy az utca rájuk szavazzon: nekik kell a társadalom egyre rendszerellenesebb és polgári engedetlenségre egyre hajlamosabb hangulatához igazodniuk.

Köszönhetően a Kétfarkú Kutyapártnak és a Momentumnak, ma már (ismét) tudható, hogy a nem-részvétel, a keretekből való kitörés nagyon is igényes politikai munka, s ráadásul valószínűleg az egyetlenfajta politika, amelyet az emberek és pártjaik képesek együtt és sikerrel művelni.